

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
РОБОЧА ПРОГРАМА

підготовки магістрів

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності 054 «Соціологія»

освітньо-професійна програма «Соціологія»

Укладач: Сорокіна Олександра Сергіївна, к.філос.н., доцент кафедри соціології

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціології

Протокол № 6 від "19" серпня 2024 р.

Завідувач кафедри соціології
В.О. Скворець

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 5 від "22" січня 2024 р.

Голова науково-методичної ради
факультету соціології та управління
Н.В. Горло

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

Т.О. Ратушна
(ініціали, прізвище)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань <i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
		Цикл дисциплін вільного вибору студентів в межах спеціальності	
Спеціальність <i>054 Соціологія</i>	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		3-й	3-й
Освітньо-професійні програми «Соціологія»	Змістових модулів – 4	Лекції	
		6 год.	2 год.
		Семінарські	
		6 год.	2 год.
Рівень вищої освіти: магістерський	Кількість поточних контрольних заходів – 6	Самостійна робота	
		78 год.	86 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Етносоціологія» є формування у студентів цілісного уявлення щодо специфіки перебігу етносоціальних процесів у полі- та моноетнічних суспільствах, особливостях життєвого укладу етнічних груп та спільнот, особливостях впровадження мультикультурних політик.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Етносоціологія» є:

- ознайомлення студентів із специфікою предметного етносоціології та етносоціологічних досліджень;
- формування знання базових положень класичних та новітніх концепцій етносоціології;
- формування навичок соціологічного аналізу етнічних процесів;
- відпрацювання вмінь діагностики стану взаємодії етнічних груп у полікультурних суспільствах.

знати:

- основні поняття та категорії курсу;
- методологію соціологічного дослідження етнічних процесів та феноменів;
- класичні та новітні концепції;
- механізми та напрямки розвитку системи;

здобувачі повинні вміти:

- діагностувати особливості міжкультурної комунікації у спільнотах;
- визначати детермінанти міжетнічних конфліктів та будувати сценарії їх розв'язання;
- аналізувати міграційні потоки та напрями трудової міграції
- прогнозувати динаміку розвитку міжетнічної взаємодії у різних типах суспільств;

– розробляти рекомендації щодо налагодження ефективних міжкультурних та міжетнічних відносин.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей)**:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
СК01. Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК09. Здатність презентувати результати наукових досліджень і готувати наукові доповіді та публікації.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК10. Здатність обирати методологію та зіставляти результати різних соціологічних досліджень.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК11. Здатність аналізувати новітні досягнення теоретичної соціології, які є основою для формування критичної соціологічної саморефлексії у процесі пізнання складної соціальної реальності	Підготовка індивідуального дослідницького завдання; практичні завдання у системі moodle znu

Міждисциплінарні зв'язки

Вивчення дисципліни базується на сформованих знаннях історії осмислення феномену етнічності та етнічної взаємодії («Історія України»), формах та особливостях взаємодії представників різних рас та етносів («Історія соціології»), кількісних характеристиках особливостей етнічної інтеграції та експансії («Соціальна та демографічна статистика»).

Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи етносоціології

Тема 1. Етносоціологія як галузева соціологічна теорія

Об'єкт, предмет, структура та завдання етносоціології. Місце етносоціології у системі соціологічного знання. Зміст та сутність понять «етнос», «народ», «нація». Значення етнічних процесів. Етнологічний факт як різновид соціального факту (Е. Дюркгейм). Етномоделювання. Управління етнічними процесами. Зв'язок етносоціології та інших соціогуманітарних дисциплін (філософія, антропологія, історія, етнологія, етнографія, культурологія). Специфіка етносоціологічної методології. Використання соціологічних опитувань, соціодіагностики, фокус-груп та моніторингу в етносоціологічному дослідженні. Соціологічне дослідження етносу та етнічних процесів в глобалізованому світі.

Тема 2. Категоріально-термінологічний апарат етносоціології

Етимологічне походження та зміст понять «етнос», «народ», «нація» в європейських мовах. Проблема співвіднесення змісту та перекладу термінів. Поняття «раси» та її соціологічне застосування. Значення біологічного фактору в етносоціологічних дослідженнях. Синтетичні визначення понять «народність» та «національність». Етнічна ідентичність. Акультурація, асиміляція, консервація та інтеграція. Похідні та змішанні базові поняття: «етнічність», «шовінізм», «ксенофобія», «етнархія», «етноцид», «етнічна меншість». Етносоціальні процеси: етнічна міграція, етнодемографія, етнічний конфлікт, етнічний стереотип, етнодинаміка, етногенез, етносоціалізація, етнооблітність, етнічний розподіл праці.

Тема 3. Класичні етносоціологічні парадигми

Особливості етносоціологічної картини світу. Примордіалізм як модель розуміння етносу. Баланс біологічного та культурного в структурі етносу. Культуриний примордіалізм (І. Г. Фіхте, І. Г. Гердер). Прогресивний еволюціонізм (Г. Спенсер, О. Конт, Т. Парсонс). Критика еволюціонізму (П. Сорокін). Соціокультурні теорії етносу (Данілевський, Шпенглер, Мюльман, Турнвальд, Тойнбі). Теорія «культурних кіл» (Л. Фробеніус, В. Шмідт). Біосоціальні теорії етносу (Ж. Гобіно, Х. Чемберлен, Г. Гюнтер). Пасіонарна теорія етногенеза (Л. Гумільов). Теорії рівності етносів у структурній антропології (К. Леві-Стросс). Постмодерністські теорії етносів (П. Бурд'є, Е. Геллнер, Е. Гідденс, Е. Хобсбаум).

Тема 4. Західна етносоціологія XIX-XX ст.

Особливості етносоціологічних досліджень на рубежі XIX-XX ст. Соціологія міжетнічних відносин. Елементарні форми релігійного життя (Е. Дюркгейм). Колективна пам'ять (М. Хальбвакс). Етнічний фактор (М. Вебер). Етнічні впливи у соціальній взаємодії (Р. Барт). Етнічна диференціація (Р. Бастид). Людське суспільство (Р. Турнвальд). Культурна антропологія (Ф. Боас, Б. Маліновський, Р. Бенедикт, А. Редкліф-Браун, Е. Е. Еванс-Прічард). Структурна антропологія (Ф. де Соссюр, А. Греймас, К. Леві-Строс, М. Гріель). Етнопсихологія (Д. Віко, М. Лацарус, В. Вундт, А. Фіркант, А. Кардинер, К. Г. Юнг). Теорії «расової боротьби» (Л. Гумплович, А. Гобіно, Г. Лебон).

Тема 5. Вітчизняна етносоціологія

Етносоціальна стратифікація суспільства дорадянського та радянського періоду. Поняття етнічної та національної меншості. Акультурація, геноцид, асиміляція та інтеграція як моделі етнонаціональної політики. Етнонаціональні фобії. Етносоціологія у сучасній Україні (Б. Євтух, Н. Черниш, М. Городяненко, М. Пірен, О. Бочковський). Етносоціологія пострадянського періоду. Неоевразійство.

Тема 6. Структура етносу

Структура етносу та її елементи: етнічне ядро, етнічна периферія, етнічна діаспора. Субетноси. Етнічна константа. Етнос як структура. «Формула етносу» Л. Гумільова. Етнос як гомеостазис. Баланс із оточуючим середовищем. Рівність між культурою та природою. Пасіонарність та інстинкт виживання. Етнофеноменологія. Етнічний «життєвий світ». Ноєзис. Баланс інклюзії та ексклюзії. Диференціал етносу. Інтелектуальна структура етносу. Етнопростір. Етнічна географія. Таксономія простору. Темпоральні виміри: минуле та майбутнє. Світ предків та нащадків. Структура етнотемпоральності. Таксономія етносу. Якісне та кількісне масштабування етнічної ідентифікації.

Тема 7. Етнічні процеси та етнодинаміка

Поняття етнічного процесу. Внутрішньо- та зовнішньо етнічні процеси: пульсація; цикли етогенезу; створення, розпад та міграція етносів; етнічні трансформації. Баланс та інтегральність. Застосування теорії флуктуацій у етнічних дослідженнях. Етносоціалізація: вікова, гендерна, професійна, шлюбна, релігійна. Етнічна інклюзія та ексклюзія: адопція, побратимство, вигнанці, маргінали, парії. Девіація в структурі етносів. Шаманізм та героїзм. Адаптація до середовища. Етнічні міграції та їх природа. Сезонні міграції; міграції, пов'язані із харчуванням; міграції, викликані зміною кліматичних умов. Специфіка етносів-мігрантів. Шаман як центральна фігура у динаміці внутрішньоетнічних процесів. Шаманська влада та шаманський культ.

Розділ 2. Соціологічний аналіз етносоціального розвитку суспільства

Тема 8. Міжетнічна взаємодія

Міжетнічні відносини. Етнокультурні аспекти міжетнічної взаємодії. Характер відносин, їх суб'єкти та динаміка. Історичні фактори взаємовідносин. Економічні та політичні відносини. Вплив соціальних та культурних чинників. Мирна та немирна взаємодія. Військові союзи та етностратифікація. Міжетнічна асиміляція, інтеграція, геноцид, апартеїд, сегрегація, дискримінація, колонізація, акультурація. Відносини рабовласництва, союзництва, війни, тиску, партнерства, патронат. Міграції культурних паттернів. Міграція та демографія у поліетнічному суспільстві. Етнічні меншини, мігранти та їх інтеграція. Міжетнічні контакти. Зміни індивідуального та колективного характеру. Міжетнічна взаємодія та міжетнічна протидія.

Тема 9. Етнічна стратифікація. Поліетнічні утворення

Соціальна стратифікація в етнічних спільнотах. Інституціоналізація етностратифікації. Егалітарне гомогенно-етнічне середовище. Етнокомунізм, геронтократія, ресентимент, потлач. Чоловічі союзи. Насильство як основа стратифікації. Дуальність владної еліти та пригнічених мас. Класова динаміка поліетнічних суспільств. Етнічна більшість. Етнічне ядро. Ідентифікація у етнічному ядрі. Поняття титульної нації. Штучне утворення етносів. Ксенофобія. Мова та культура поліетнічних утворень. Соціальні процеси у поліетнічних спільнотах: асиміляція, акультурація, інтеграція, культурна динаміка, зміни мови та семантики, трансформація релігійних моделей. Поліетнічні держави. Етнічні доміанти в поліетнічних утвореннях.

Тема 10. Гендер в етносоціології. Міжетнічні шлюби

Соціальні ролі чоловіків та жінок у різних типах суспільства. Роль жінок та чоловіків на первісних етапах суспільного виробництва. Соціальні трансформації у гендері при зміні типу суспільства та їх соціокультурна та історична обумовленість. Гендерні структури у міфах. Андроїнат, чоловічі та жіночі божества. Міфи господства. Чоловічі союзи. Гендерний розподіл праці. Структури родства. Род та тотем. Материнське та батьківське право. Матріархат та патріархат як соціальні інститути. Шлюб у соціально диференційованих суспільствах. Внутрішньоетнічні шлюби. Визначення приналежності до роду. Екзогамія та

ендогамія. Гіпогамія та гіпергамія. Інститути шлюбу в структурі етнічної спільноти. Міжетнічний шлюб. Соціальна стратифікація у міжетнічних шлюбах.

Тема 11. Демографічні та міграційні процеси

Демографічний злам. Динаміка дитячої смертності, демографічний зростання. Соціальна та етнічна демографія. Етнодемографія як напрямок етносоціологічних досліджень. Міграція носіїв мови та культури. Соціальний та правовий статус етнічних меншин. Етнічні меншини із власною державністю. Асиміляція та релікти етнічних меншин. Утворення периферійних етносів. Соціальна мобільність етносу. Етносоціальні стратегії. Етнічний лобізм, кланові союзи, етнічні професії, етнозлочинність. Етнічні діаспори. Етноси-мігранти. Діаспоричний етнос. Етносоціальна стратифікація у поліетнічному суспільстві. Фактори етносоціальної стратифікації: професійні, демографічні, культурні. Роль політичного фактора в етнічних процесах.

Тема 12. Народ та його структура

Статичний стан етносу. Початок етногенезу. Актуалізація катастрофи та образу героя на початку етногенезу як відповідь на виклики оточуючого середовища. Трансформація етносу у народ. Етнографічне, політологічне, психологічне та соціологічне визначення народу. Народ як соціальна цілісність. Мобілізаційний стан та структура народу. Порушення стану рівноваги. Формування держави, релігії та цивілізації. Держава як результат народної діяльності. Створення державної місії та делегування легітимного насильства. Релігія як інструмент інтеграції суспільства. Монотеїстичні та дуалістичні релігії. Цивілізація та уніфікація соціокультурних систем. Диференціація культури, життєвого стилю, філософії. Світові цивілізації.

Тема 13. Соціологія нації. Феномен націоналізму

Традиційні та сучасні держави. Традиційна держава як поліетнічне утворення. Формування націй. Феномен національної культури, диференціація за професійною та національною ознаками. Диференціація гомогенної етнічної спільноти. Держава-нація: генеза, специфічні риси (суверенітет, автономний економічний механізм, фіксований кордон, мова, інститут громадянства). Теорія соціального контракту. Демократія у державах-націях. Співвідношення понять «нація», «етнос» та «народ». Нація як модель штучно організованої соціальної реальності. Сутність феномену націоналізму. Різновиди націоналізму: патріотизм, іредентизм, етнічні чистки, геноцид, колоніалізм, національно-визвольна боротьба.

Тема 14. Етнічні процеси в епоху глобалізації

Глобальні аспекти етнодемографії та етноміграції. Етнічна карта соціального розподілу у глобальному вимірі. Етапи глобалізації. Природні та соціально обумовлені міграційні процеси. Уніфікація економічних, політичних та культурних кодів. Концепція світового уряду. Формування глобальної спільноти. Діахронічна та синхронічна модель глобалізаційних процесів. Вестернізація. Диференціація. Поява пост-людини. Етномережа: взаємодопомога, організація спільнот, лобістських та економічних структур. Взаємодія етнічної спільноти та світської держави. Громадянське право vs етнічні традиції. Статус етносу в сучасному міжнародному праві. Етнос як окремий випадок у правовому полі. Трансформація етносів в сучасному світі.

Тема 15. Сучасна етнічна ситуація в Україні

Етнічний розвиток українців. Антропологічні риси українців. Різномітне населення України. Етнічна структура сучасного українського суспільства. Проблема етнічної ідентичності. Етнокультура у національному та регіональному вимірах. Проблема оптимального поєднання національних традицій та цивілізаційних інновацій. Міжетнічна інтеграція та національна мобільність як складові державотворення. Міжетнічна толерантність та міжетнічна взаємодія. Українська діаспора, етнічні та національні меншини в Україні.

Історична пам'ять українців. Традиції осмислення минулого та ролі в історичних подіях видатних осіб та представників нетитульного етносу. Міфологеми українського суспільства.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Семінарські заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/д ф.	з/в ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	15	4	4	2	2	2	2	20	22	5	5	10
2	15	2	-	2	-	2	-	20	22	5	5	10
3	15	2	-	2	-	2	-	19	21	5	5	10
4	15	2	-	-	-	2	-	19	21	5	5	10
Усього за змістові модулі	60			6	2	8	2	78	86	20	20	60
Підсумковий семестровий контроль екзамен	30							30	30			40
Загалом		16						100				

5. Темі лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Етносоціологія як спеціальна соціологічна теорія.	2	2
2	Категоріально-термінологічний апарат етносоціології.	2	
3	Класичні соціологічні парадигми.	2	
Разом		6	2

6. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Етнічні процеси та етнічна динаміка.	2	2
2	Демографічні та міграційні процеси.	2	
3	Українська етносоціологія.	2	
Разом		6	2

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №1</u> Питання за Змістовим модулем 1	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	5
	Практичне завдання	Студент виконує <u>практичне завдання №1</u>	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	10
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15

2	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №2</u> Питання за Змістовим модулем 2	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	5
	Практичне завдання	<u>Студент виконує практичне завдання 2</u>	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	10
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			10
3	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №3</u> Питання за Змістовим модулем 3	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні	5

			<p>знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	
	Практичне завдання	<u>Студент виконує практичне завдання №3</u>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	10
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №4</u> Питання за Змістовим модулем 4	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	7,5

	Практичне завдання	Студент виконує <u>практичне завдання №5</u>	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	7,5
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. заходів	6			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Залік	Тести	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	0,5 балів за кожен правильну відповідь. На проходження тесту дається 40 хвилин і одна спроба	15
	Теоретичне завдання	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	5 балів. Повна, аргументована і логічно-послідовна відповідь – 5 балів . Неповна відповідь з неточностями або нерозкриттям частини питання – 3-4 бали . Неповна і нелогічна відповідь – 1-2 бали .	5
	Індивідуальне завдання	Аналіз етнічної структури суспільства. 1) титульний аркуш; 2) змістовна частина I. Загальні відомості про країну: загальна чисельність населення, положення країни у рейтингу країн світу за рівнем валового національного доходу на душу населення; кількість представників	20-18 – наявні всі вихідні умови завдання, представлені графічний вигляд та хід всіх розрахунків з кінцевим результатом, зазначена та обґрунтована правильна відповідь на нього; 17-14 – завдання розв'язано частково; обрана менша кількість критеріїв, ніж зазначена в умовах, є логічна та/або розрахунків помилки в ході розв'язання завдання; 13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація	20

		<p>титульної нації та етнічних меншин; наявність внутрішніх етнічних конфліктів; участь у міжнародних військових зіткненнях на етнічному підґрунті в ХХ ст. Наведення відомостей щодо:</p> <p>а) співвідношення представників титульної нації до кількості представників інших етносів; б) перелік та чисельність (у % до загальної чисельності населення) представників інших етнічних груп; в) етнічні спільноти на території країни, їх чисельність та розташування; г) рівень етнічної толерантності в суспільстві.</p> <p>II. Ретроспективний огляд формування етнічної структури (військові конфлікти, добровільні та примусові міграції тощо).</p> <p>III. Сучасний стан та проблеми міжетнічної взаємодії в суспільстві.</p> <p>IV. Аналітична частина: можливості застосування досвіду міжетнічної взаємодії або аналіз негативних сценаріїв, яких варто запобігати в Україні.</p> <p>3) перелік використаної літератури має містити не менш, ніж 6 джерел.</p>	<p>положень має незавершений характер, розмита конкретика 9-5 – робота неповна, містить доатстньо кількість логічних та розрахункових помилок, правильна відповідь не визначена; 4-1 – робота представлена лише вихідними умовами та декількому базовими розрахунками.</p>	
Усього за підсумковий семестровий контроль		40		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Масюк О. П. Рефлексивні студії європейських ціннісних систем : навч. посіб. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2021. 78 с.
2. Підлісний М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення : монографія. Дніпро : Біла К. О., 2020. 164 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057831.pdf>.
3. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах : монографія / М. І. Михальченко, М. Є. Горелов, В. А. Гриневич [та ін.]. Київ : ІПіЕНД, 2013. 336 с.
4. Українське суспільство та європейські цінності: звіт за результатами соціологічного дослідження / Інститут Горшеніна ; Фонд імені Фрідріха Еберта. Київ, 2017. 44 с.
5. Щербакова Ю. Е. Цінності об'єднаної Європи : монографія. Київ : Академія, 2014. 208 с.

Додаткова:

1. Александрова О. Ф., Александров В. М. Модифікація ціннісних орієнтирів виховних систем в умовах війни. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Вип. 89. С. 8–12. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/pedformtvorch2023n89/8.pdf>.
2. Амельченко Н. А. Цінності об'єднаної Європи / ред. В. Шрамович. Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2013. 45 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052331.pdf>.
3. Воробйова Л. Ціннісні орієнтації особистості в контексті соціокультурних трансформацій українського суспільства. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 38. С. 30–35. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/2020/scachano/VLUFPS/VLUFPS2021n38/5.pdf>.
4. Гавеля О. М. Трансформація культурних цінностей обдарованої особистості в сучасному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра культурол. : 26.00.01 : захищ. 25.01.18. Київ, 2018. 40 с.
5. Жулинський М. Г. Духовна ситуація в Україні : формування нових ціннісних орієнтацій українського суспільства. *Нація. Культура. Література* : нац.-культурні міфи та ідейно-естет. пошуки укр. літ. : [зб. ст.] / НАНУ, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2020. С. 147–151.
6. Заредінова Е. Р. Формування соціокультурних цінностей студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти: теорія та методика : монографія / НАПНУ, Ін-т проблеми виховання. Київ : Слово, 2020. 372 с.
7. Кузнєцова Т. В. Аксіологія соціальних комунікацій : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2012. 300 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Masuk/0047286.pdf>.
8. Лазарева А. О., Юшкевич Ю. С. Морально-етичні цінності громадянського суспільства : монографія / наук. ред. Є. Р. Борінштейн. Одеса : ВМВ, 2016. 260 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Yushkevich/0043127.pdf>.
9. Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань : монографія. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 272 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi55/0040922.pdf>.
10. Перетятко В. А. Волонтерство та формування духовних цінностей і ціннісних орієнтацій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2014. Вип. 43. С. 386–392.
11. Рашидов С. Ф. Виховання у студентської молоді цінностей громадянського суспільства : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 : захищ. 26.03.13. Луганськ, 2013. 40 с.
12. Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей : монографія / А. М. Єрмоленко, Ю. А. Бауман, В. В. Шамрай [та ін.]. Київ : Наукова думка, 2021. 440 с.

13. Чутова Н. П. Можливості кореляції ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. *Матеріали науково-методичного семінару з питань управлінських компетенцій викладачів освітніх закладів різного рівня* : 19 листопада 2014 року, м. Кривий Ріг. Кривий Ріг, 2014. С. 96–99.

Інформаційні ресурси:

1. Bozeman B., Crow M. M. *Public Values Leadership : Striving to Achieve Democratic Ideals*. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2021. 359 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052971.pdf>.
2. Frischhut M. *The Ethical Spirit of EU Values : Status Quo of the Union of Values and Future Direction of Travel*. Cham : Springer, 2022. 268 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051437.pdf>.
3. Halman L., Reeskens T., Sieben I., Van Z. M. *Atlas of European Values : Change and Continuity in Turbulent Times*. Tilburg : Open Press Tilburg University, 2022. 187 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056841.pdf>.
4. Riedener S. *Uncertain Values : An Axiomatic Approach to Axiological Uncertainty*. Berlin : De Gruyter, 2021. 169 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051436.pdf>.
5. *Value Incommensurability : Ethics, Risk, and Decision-Making* / edited by H. Andersson, A. Herlitz. New York : Routledge, 2022. 269 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051328.pdf>.
6. *Values – Politics – Religion: The European Values Study : In-depth Analysis – Interdisciplinary Perspectives – Future Prospects* / R. Polak, P. Rohs (eds.). Cham : Springer, 2023. 533 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056843.pdf>.
7. *Values and Behavior : Taking a Cross Cultural Perspective* / S. Roccas, L. Sagiv (eds.). Singapore : Springer, 2017. 255 p. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi65/0048267.pdf>.